

स्थानीय निकाय (निर्वाचन कार्यविधि) ऐन, २०४८

लालमोहर र प्रकाशन मिति

२०४८।१।२६

संशोधन गर्ने ऐन

१. निर्वाचन तथा स्थानीय निकाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५३	२०५३।८।१२
२. स्थानीय निकाय तथा निर्वाचन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने अध्यादेश, २०५३	२०५३।१।२२
३. स्थानीय निर्वाचन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५४	२०५४।५।६
४. स्थानीय निकाय तथा निर्वाचन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५५	२०५५।५।१०
५. गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून (संशोधन) गर्ने ऐन, २०६६ ^७	२०६६।१।०।७

२०४८ सालको ऐन नं. ३८

स्थानीय निकायको निर्वाचनको व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना: गाउँ, नगर र जिल्लाका स्थानीय निकायहरूका सदस्यहरूको निर्वाचनको सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवको शासनकालको एक्काइसौं वर्षमा संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम “स्थानीय निकाय (निर्वाचन कार्यविधि) ऐन, २०४८” रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

^७ यो ऐन संवत् २०६५ साल जेठ १५ गतेदेखि लागू भएका प्रशस्ती र अधिराज्य शब्द भित्रिएको ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

- (क) “आयोग” भन्नाले नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ बमोजिम गठन भएको निर्वाचन आयोग सम्भन्तु पर्छ ।
- (ख) “स्थानीय निकाय” भन्नाले गाउँ विकास समिति, नगरपालिका वा जिल्ला विकास समिति सम्भन्तु पर्छ ।
- (ग) “निर्वाचन” भन्नाले स्थानीय निकायको निर्वाचन सम्भन्तु पर्छ र सो शब्दले उपनिर्वाचनलाई समेत जनाउनेछ ।
- (घ) “सदस्य” भन्नाले गाउँ विकास समितिको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष र सदस्य, नगरपालिकाको प्रमुख, उपप्रमुख र सदस्य तथा जिल्ला विकास समितिको सभापति, उपसभापति र सदस्य सम्भन्तु पर्छ । ⁺सो शब्दले गाउँ विकास समिति र नगरपालिकाको वडा सदस्यलाई समेत जनाउनेछ ।
- (ङ) “निर्वाचन अधिकृत” भन्नाले दफा ४ बमोजिमको निर्वाचन अधिकृत सम्भन्तु पर्छ ।
- (च) “मतदान अधिकृत” भन्नाले दफा ७ बमोजिमको मतदान अधिकृत सम्भन्तु पर्छ र सो शब्दले सहायक मतदान अधिकृतलाई समेत जनाउनेछ ।
- (छ) “मतदाता” भन्नाले देहायको पदको निर्वाचनको लागि देहायको व्यक्ति सम्भन्तु पर्छ :-
- (१) प्रत्येक गाउँ विकास समितिको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष वा [°]कुनै वडा अध्यक्ष र वडा सदस्य वा प्रत्येक नगरपालिकाको प्रमुख, उपप्रमुख वा [°]वडाको सदस्यको लागि मतदाता नामावली सम्बन्धी ऐन, २०६३ बमोजिमको मतदाता ।

➤ गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून (संशोधन) गर्ने ऐन, २०६६ द्वारा संशोधित ।

+ स्थानीय निर्वाचन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५४ द्वारा थप ।

► निर्वाचन तथा स्थानीय निकाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५३ द्वारा संशोधित ।

° स्थानीय निर्वाचन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५४ द्वारा संशोधित ।

- (२) प्रत्येक जिल्ला विकास समितिको कुनै इलाकाको सदस्य पदको निर्वाचनको लागि सो इलाका भित्रका गाउँ परिषद् र नगर परिषद्का निर्वाचित सदस्यहरू ।
- (३) प्रत्येक जिल्ला विकास समितिको सभापति र उपसभापतिको निर्वाचनको लागि सम्बन्धित जिल्लाभित्रका सम्पूर्ण गाउँ परिषद् र नगर परिषद्का निर्वाचित सदस्यहरू ।
- (ज) “उम्मेदवार” भन्नाले दफा १८ बमोजिमको उम्मेदवार सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा आयोगले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी जारी गरेको आदेशमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

.....निर्वाचन अधिकृत र मतदान अधिकृत

३.
४. निर्वाचन अधिकृतको नियुक्ति: (१) आयोगले निर्वाचनको लागि प्रत्येक जिल्लामा निर्वाचन अधिकृत नियुक्त गर्नेछ ।
(२) निर्वाचन अधिकृतले नेपाल सरकारको वा नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेको स्वशासित संस्थाका कर्मचारीहरूलाई निर्वाचनको काममा लगाउन वा खटाउन सक्नेछ ।
(३) निर्वाचन अधिकृतले निर्वाचनको प्रयोजनको लागि आफूलाई प्राप्त भएको सबै वा केही अधिकार निर्वाचनको काममा लगाएको वा खटाएको कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
५. सहायक निर्वाचन अधिकृतको नियुक्ति: निर्वाचन अधिकृतले निर्वाचनको कामको प्रयोजनको लागि आवश्यकता अनुसार सहायक निर्वाचन अधिकृत नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

* निर्वाचन तथा स्थानीय निकाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५३ द्वारा भिकिएको ।

६. निर्वाचन अधिकृतको काम, कर्तव्य : (१) निर्वाचन अधिकृतले आयोगको निर्देशनको अधीनमा रही आफूलाई तोकिएको जिल्ला भित्रका स्थानीय निकायहरूको निर्वाचन सम्बन्धी सम्पूर्ण काम स्वतन्त्र र निष्पक्ष भई गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कार्य सम्पादन गर्दा निर्वाचन अधिकृतले आयोगले दिएको निर्देशनको अधीनमा रही आफूलाई तोकिएको जिल्ला भित्रका स्थानीय निकायहरूको निर्वाचन सम्बन्धी सम्पूर्ण कामको सुपरिवेक्षण, नियन्त्रण, निर्देशन र समन्वय गर्नु पर्नेछ ।

७. मतदान अधिकृत र सहायक मतदान अधिकृतको नियुक्ति : निर्वाचन अधिकृतले आफूलाई तोकिएको जिल्ला भित्रका स्थानीय निकायहरूको निर्वाचनको लागि नेपाल सरकारको वा नेपाल सरकारको स्वामित्वमा रहेको स्वसाशित संस्थाका कर्मचारीहरूलाई मतदान अधिकृत र सहायक मतदान अधिकृत नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

८. मतदान अधिकृत र सहायक मतदान अधिकृतको काम, कर्तव्य : (१) मतदान अधिकृतले आफू खटिएको मतदान केन्द्रमा यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गतको नियम वा आदेश बमोजिमको मतदान गराउने सम्बन्धी कार्य स्वतन्त्र र निष्पक्ष भई सम्पन्न गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

(२) सहायक मतदान अधिकृतले मतदान अधिकृतको प्रत्यक्ष नियन्त्रण र निर्देशनमा रही मतदान सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्य स्वतन्त्र र निष्पक्ष भई सम्पन्न गराउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-३

मतदाता नामावली

९. ✂

१०. ✂

११. मतदाता नामावली: (१) आयोगले आफ्नो रेखदेख, नियन्त्रण र निर्देशनमा ►जिल्ला विकास समितिको सभापति, उपसभापति र इलाका सदस्यहरूको निर्वाचनको लागि मतदाता नामावली तयार गराउनेछ ।

(२) ✂

✂ निर्वाचन तथा स्थानीय निकाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५३ द्वारा भिन्निएको ।

► निर्वाचन तथा स्थानीय निकाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५३ द्वारा संशोधित ।

(३) ✍.....

(४) निर्वाचन अधिकृतले आयोगले दिएको कार्यक्रम अनुसार मतदाता नामावली प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्रकाशित मतदाता नामावलीमा कुनै व्यक्तिको नाम दर्ता हुन छुट भएकोमा दावी गरी दर्ता गराउन वा दर्ता भएको कुनै मतदाताको नाम, उमेर, बसोबास वा अन्य कुनै व्यहोरा सच्याउन वा दर्ता हुनु नपर्ने कुनै व्यक्तिको नाम हटाउन उजुर गर्न निर्वाचन अधिकृतले आयोगको निर्देशन बमोजिम कम्तिमा पाँच दिनको म्याद दिनेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम मतदाता नामावलीमा दावी गरी नाम दर्ता गराउन वा दर्ता भएको कुनै मतदाताको नाम, उमेर, बसोबास वा अन्य कुनै व्यहोरा सच्याउन वा दर्ता हुन नपर्ने कुनै मतदाताको नाम हटाउन उजुर गर्ने कार्यविधि आयोगले तोकिएका बमोजिम हुनेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम दावी विरोधको उजुरी पर्न आएमा निर्वाचन अधिकृतले जाँचबूझ गरी मतदाता नामावलीमा थपघट गर्नु पर्नेमा आवश्यक थपघट गर्नु पर्नेछ । यसरी थपघट गरिएको मतदाता नामावली अन्तिम हुनेछ ।

(८) उपदफा (७) बमोजिमको अन्तिम मतदाता नामावली आयोगको निर्देशन बमोजिम निर्वाचन अधिकृतले प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-४

निर्वाचन कार्यक्रम

१२. निर्वाचन: (१) स्थानीय निकायका सदस्यहरूको निर्वाचन प्रचलित कानूनमा तोकिएको पदावधि समाप्त हुने वर्षमा हुनेछ ।

► (२) आयोगले नेपाल भर स्थानीय निकायको निर्वाचन दुई वा तीन पटक गरी सम्पन्न गर्न सक्नेछ । तर यसो गर्दा एउटा विकास क्षेत्रको स्थानीय निकायको निर्वाचन एकै पटक सम्पन्न गर्नु पर्नेछ ।

► निर्वाचन तथा स्थानीय निकाय सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५३ द्वारा संशोधित ।

♦(२क.)उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आयोगले भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक प्रकोप तथा शान्तिसुरक्षाको स्थिति समेत बिचार गरी एउटै विकास क्षेत्रमा पनि एक वा एकभन्दा बढी स्थानीय निकाय वा कुनै स्थानीय निकायको कुनै पदको निर्वाचन एउटै वा अलग अलग मितिमा गराउन सक्नेछ । त्यसरी आयोगले एउटै वा अलग अलग मितिमा गराएको निर्वाचन एकैपटक सम्पन्न भएको मानिनेछ ।

(३) स्थानीय निकायको कुनै निर्वाचित सदस्यको पदावधि समाप्त नहुँदै निजको पद रिक्त भएमा बाँकी पदावधिको लागि आयोगले उपनिर्वाचन गर्नेछ ।

तर छ महिनाभन्दा कम पदावधि बाँकी रहने अवस्थामा उपनिर्वाचन गरिने छैन ।

१३. **निर्वाचन कार्य:** (१) कुनै जिल्लाको सबै स्थानीय निकायहरूको निर्वाचन हुनेमा सो जिल्लाको नाम वा कुनै जिल्लाको स्थानीय निकायको कुनै पदको निर्वाचन हुनेमा त्यस्तो जिल्ला र निकायको नाम र पद समेत उल्लेख गरी नेपाल सरकारले सूचना प्रकाशित गर्नेछ र सो को जानकारी आयोगलाई दिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको जानकारी प्राप्त भए पछि आयोगले निर्वाचनको कार्य यथाशीघ्र सम्पन्न गर्नेछ ।

१४. **निर्वाचन कार्यक्रमको सूचना:** (१) निर्वाचन अधिकृतले आयोगको निर्देशन बमोजिम स्थानीय निकायको निर्वाचनको लागि उम्मेदवारको मनोनयनपत्र दर्ता गर्ने, मनोनयनपत्र दर्ता भएका उम्मेदवारको सूची प्रकाशित गर्ने, उम्मेदवारको विरोधमा उजुरी दिने, मनोनयनपत्रको जाँच गर्ने, उम्मेदवारको नामावली प्रकाशित गर्ने, उम्मेदवारको नाम फिर्ता लिने, उम्मेदवारको अन्तिम नामावली प्रकाशित गर्ने, उम्मेदवारलाई निर्वाचन चिन्ह प्रदान गर्ने र मतदान हुने मिति, समय र स्थान समेत तोकिएको निर्वाचन कार्यक्रमको सूचना प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निर्वाचन कार्यक्रमको लागि आयोगले तोकिएर बमोजिमको अवधि दिनु पर्नेछ ।

(३) उम्मेदवारको अन्तिम नामावली प्रकाशित गरेको दिनदेखि मतदान हुने दिनको बीचको अवधि आयोगले तोकिएर बमोजिम हुनेछ ।

♦ स्थानीय निकाय तथा निर्वाचन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५५ द्वारा थप ।

(४) स्थानीय निकायको निर्वाचनको लागि सात दिनमा नघटाई चुनाव प्रचार गर्न समय दिइनेछ ।

परिच्छेद-५

उम्मेदवार तथा मनोनयन

१५. उम्मेदवार: स्थानीय निकायको निर्वाचनको लागि मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता भई मतदान गर्न योग्यता पुगेको देहायको व्यक्ति देहायको स्थानीय निकायको निर्वाचनमा उम्मेदवार हुन सक्नेछ :-

(क) गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको ^०वडा अध्यक्ष र वडा सदस्यको निर्वाचनको लागि एक्काइस वर्ष उमेर पूरा भएको र सो वडाको मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता भएको,

(ख) गाउँ विकास समितिको अध्यक्ष वा उपाध्यक्ष र नगरपालिकाको प्रमुख वा उप-प्रमुखको निर्वाचनको लागि ^०एक्काइस वर्ष उमेर पूरा भएको र सो गाउँ विकास वा नगरपालिका क्षेत्रको मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता भएको,

^०(ग) जिल्ला विकास समितिको इलाकाको सदस्यको निर्वाचनको लागि एक्काइस वर्ष उमेर पूरा भएको र सो इलाका भित्रका गाउँ परिषद् वा नगर परिषद्का निर्वाचित सदस्य भएको,

^०(घ) जिल्ला विकास समितिको सभापति वा उपसभापतिको निर्वाचनको लागि एक्काइस वर्ष उमेर पूरा भएको र सो जिल्ला भित्रका गाउँ परिषद् वा नगर परिषद्का निर्वाचित सदस्य भएको ।

१६. उम्मेदवारको अयोग्यता : (१) देहायको व्यक्ति निर्वाचनमा उम्मेदवार हुन योग्य हुने छैन :-

(क) दफा १५ बमोजिम योग्य नभएको,

(ख) गैर नेपाली नागरिक,

(ग) मगज बिग्रेको वा बहुलाएको,

^० स्थानीय निर्वाचन सम्बन्धी केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०५४ द्वारा संशोधित ।

- (घ) साहुको दामासाहीमा परेको वा टाट उल्टेको,
- (ङ) नेपाल सरकारको वा नेपाल सरकारको स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको स्वशासित संस्थाको वा नेपाल सरकारबाट अनुदान पाएको संस्थाको बहालवाला कर्मचारी,
- (च) कुनै स्थानीय निकायको बहालवाला कर्मचारी,
- (छ) निर्वाचन सम्बन्धी अपराधमा प्रचलित कानून बमोजिम गठित निर्वाचन विशेष अदालतबाट कैदको सजाय पाई सो सजाय भोगिसकेको मितिले ६ वर्ष भुक्तान नभएको,
- (ज) नैतिक पतन देखिने फौजदारी मुद्दामा दोषी ठहरिई दुई वर्ष वा सो भन्दा बढी कैदको सजाय पाई सो सजाय भोगिसकेको मितिले ६ वर्ष भुक्तान नभएको,

तर यो ऐन प्रारम्भ भएपछि हुने पहिलो पटकको निर्वाचनको निमित्त यो खण्ड लागू हुने छैन ।

- (झ) प्रचलित कानूनले अयोग्य भएको ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ज) को प्रयोजनको लागि राजकाज सम्बन्धी मुद्दामा सजाय पाएको व्यक्ति वा राजनैतिक आधारमा सजाय माफी पाई नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित सूचनामा उल्लेख गरिएको व्यक्तिको हकमा निज सो खण्ड बमोजिम अयोग्य भएको मानिने छैन ।

१७. उम्मेदवारको उमेरको गणना: निर्वाचनमा उम्मेदवार हुनको लागि उम्मेदवार हुने व्यक्तिको उमेरको गणना गर्दा मतदाता नामावली सम्बन्धी ऐन, २०६३ बमोजिम मतदान गर्न उमेर पुग्ने मिति सम्ममा एक्काईस वर्ष उमेर पूरा भएको हुनु पर्नेछ ।

१८. उम्मेदवारको मनोनयन : (१) यस ऐन बमोजिम स्थानीय निकायको निर्वाचनको लागि उम्मेदवार हुन योग्यता पुगेको व्यक्तिलाई आयोगले तोकिए बमोजिम एक जना मतदाताले प्रस्ताव गरी उम्मेदवार मनोनयन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मनोनयन गरिएको व्यक्तिलाई आयोगले तोकिए बमोजिम अर्को एकजना मतदाताले समर्थन गरेको हुनु पर्नेछ ।

➤ गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून (संशोधन) गर्ने ऐन, २०६६ द्वारा संशोधित ।

(३) निर्वाचन आयोगमा दर्ता भई संविधान सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने राजनैतिक संगठन वा दलको उम्मेदवारको सम्बन्धमा सो संगठन वा दलले निज उम्मेदवारलाई दिएको औपचारिक पत्र मनोनयनपत्र साथ संलग्न हुनु पर्नेछ । त्यस्तो औपचारिक पत्रको ढाँचा र कार्यविधि आयोगले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(४) उम्मेदवारको मनोनयनपत्रमा निज उम्मेदवार हुने व्यक्तिले आफ्नो मञ्जुरी जनाई सहिछाप गर्नु पर्नेछ र निजको प्रस्तावक र समर्थकले समेत सो मनोनयनपत्रमा आफ्नो सहिछाप गर्नु पर्नेछ ।

(५) कुनै व्यक्तिलाई कुनै एक पदको निर्वाचनको लागि बढीमा दुई मनोनयनपत्रद्वारा मनोनयन गर्न सकिनेछ ।

(६) उम्मेदवारको मनोनयनपत्र स्वयं उम्मेदवार हुने व्यक्ति वा निजको वारिस वा उम्मेदवारको प्रस्तावकले निर्वाचन अधिकृत समक्ष दिनु पर्नेछ ।

(७) उपदफा (६) बमोजिमको मनोनयनपत्र निर्वाचन अधिकृतले रीतपूर्वकको छ छैन हेरी रीतपूर्वकको भए दर्ता गरी दर्ता भएको निस्सा उम्मेदवार वा निजको वारिस वा उम्मेदवारको प्रस्तावकलाई दिनु पर्नेछ । सो निस्सामा मनोनयन पत्र जाँच गर्ने समय उल्लेख गरी सो समयमा उपस्थित हुन समेत सूचना दिनु पर्नेछ ।

(८) निर्वाचन अधिकृतले रीत नपुगेको मनोनयनपत्र कसैले दर्ता गराउन ल्याएमा रीत नपुगेको जति सच्याउन लगाई सो मनोनयनपत्र दर्ता गर्नु पर्नेछ ।

तर रीत नपुगेको कुरा नसच्याई मनोनयनपत्र दर्ता गराउन चाहेमा रीत नपुगेको व्यहोरा मनोनयनपत्रमा जनाई त्यसको सूचना मनोनयनपत्र दर्ता गराउने व्यक्तिलाई दिनु पर्नेछ ।

१९. मनोनयनपत्र दर्ता भएका उम्मेदवारको सूची प्रकाशित गर्ने : मनोनयनपत्र दर्ता गर्ने समय समाप्त भएपछि निर्वाचन अधिकृतले निर्वाचन कार्यक्रमको सूचनामा उल्लिखित मिति, समय र स्थानमा मनोनयनपत्र दर्ता भएका उम्मेदवारहरूको सूची प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

२०. उजुर गर्न सकिने : दफा १९ बमोजिमको सूचीमा उल्लेख भएको कुनै उम्मेदवारको विरोधमा अर्को कुनै उम्मेदवार वा निजको वारिसले उजुर गर्न चाहेमा निर्वाचन

कार्यक्रमको सूचनामा उल्लिखित मिति, समय र स्थानमा निर्वाचन अधिकृत समक्ष उजुरी दिन सक्नेछ ।

२१. मनोनयनपत्रको जाँच: (१) निर्वाचन अधिकृतले प्रस्तावक वा उम्मेदवार वा निजको वारिसको रोहवरमा निर्वाचन कार्यक्रमको सूचनामा उल्लिखित मिति, समय र स्थानमा मनोनयनपत्रको जाँच गर्नु पर्नेछ ।

(२) निर्वाचन अधिकृतले उपदफा (१) मा उल्लेख गरिएका व्यक्तिहरू समक्ष सम्पूर्ण उम्मेदवारहरूको मनोनयनपत्रको जाँच गर्नु पर्नेछ ।

तर निर्वाचन कार्यक्रममा उल्लिखित मिति, समय र स्थानमा कुनै मनोनीत उम्मेदवार वा निजको प्रस्तावक वा वारिस उपस्थित नभएमा पनि पूर्व निर्धारित समयमा मनोनयनपत्रहरूको कानून बमोजिम जाँच गर्न र निर्णय गर्न यस उपदफाले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

(३) निर्वाचन अधिकृतले उम्मेदवारहरूको मनोनयनपत्र जाँच गर्दा दफा २० बमोजिम कुनै उम्मेदवारको विरोधमा उजुरी परेको रहेछ भने सो सम्बन्धमा समेत आवश्यक जाँचबुझ गरी निर्णय गर्नु पर्नेछ ।

तर मनोनयनपत्रमा रहेको सानो तिनो भूलचूकको कारणले मात्र सो मनोनयनपत्र बदर गरिने छैन ।

स्पष्टीकरण: यस उपदफाको प्रयोजनको लागि “सानो तिनो भूलचूक” भन्नाले मतदाता नामावलीमा वा मनोनयनपत्रमा उम्मेदवार, प्रस्तावक वा निजहरूसंग सम्बन्धित व्यक्तिको नाम, थर, उमेर, वतन वा क्रम संख्याको लेखाई वा छपाई सम्बन्धी प्राविधिक वा अक्षर, मात्रा वा अंकको त्रुटी भएमा र सो त्रुटीले कुनै तात्त्विक फरक नपर्ने भएमा त्यस्तो त्रुटीलाई सानो तिनो भूलचूक सम्झनु पर्छ ।

(४) देहायको अवस्थामा बाहेक निर्वाचन अधिकृतले मनोनयनपत्रको जाँच सम्बन्धी कारवाई स्थगित गर्न सक्ने छैन :-

(क) मनोनयनपत्र जाँच गर्ने स्थानमा सो जाँच गर्ने समयमा हुलदंगा वा हिंसा भएमा ।

(ख) प्राकृतिक विपत्तिको कारणले काबू बाहिरको परिस्थिति उत्पन्न भएमा ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम मनोनयनपत्रको जाँच सम्बन्धी कारवाई स्थगित भएमा निर्वाचन अधिकृतले समय र स्थान तोकी भोलिपल्ट मनोनयनपत्रको जाँच गर्नु पर्नेछ ।

२२. मनोनयनपत्र बदर हुने अवस्था: देहायको अवस्थामा मनोनयनपत्र बदर हुनेछ :-

- (क) यो ऐन र प्रचलित कानून बमोजिम उम्मेदवारको योग्यता नभएमा,
- (ख) उम्मेदवार हुने व्यक्तिको मंजूरी र सहिछाप नभएमा,
- (ग) प्रस्तावक र समर्थकको सहिछाप नभएमा, र
- (घ) धरौटी नराखेमा ।

२३. उम्मेदवारको नामावली: (१) निर्वाचन अधिकृतले मनोनयनपत्रहरूको जाँच गरिसकेपछि कानून बमोजिम रीत पुगेका मनोनयनपत्र बमोजिमका उम्मेदवारहरूको नामावली तयार गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको उम्मेदवारको नामावलीको एक प्रति निर्वाचन अधिकृतले आफ्नो कार्यालयमा तुरुन्त प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

२४. नाम फिर्ता लिने : (१) दफा २३ बमोजिम उम्मेदवारको नामावली प्रकाशित भएपछि कुनै उम्मेदवारले आफ्नो नाम उम्मेदवारको नामावलीबाट हटाउनको लागि नाम फिर्ता लिने इच्छा गरेमा निजले निर्वाचन कार्यक्रममा निर्धारित समयभित्र निर्वाचन अधिकृतलाई लिखित सूचना दिई आफ्नो नाम फिर्ता लिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नाम फिर्ता लिएको सूचना उम्मेदवार आफैले वा निजको वारिसले निर्वाचन अधिकृत समक्ष दाखिल गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम नाम फिर्ता लिएको सूचना निर्वाचन अधिकृत समक्ष दाखिल भई सकेपछि सो सूचना बदर गर्न वा फिर्ता लिन स्वीकृति पाउने छैन ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम दाखिल भएको सूचनाको सत्यतामा निर्वाचन अधिकृत सन्तुष्ट भएमा निजले नाम फिर्ता लिने उम्मेदवारको नाम उम्मेदवारको नामावलीबाट हटाउनेछ र त्यसरी नाम हटाइएको सूचना निर्वाचन अधिकृतले आफ्नो कार्यालयमा तुरुन्त प्रकाशित गर्नेछ ।

२५. उम्मेदवारको अन्तिम नामावली : (१) दफा २४ बमोजिम उम्मेदवारले नाम फिर्ता लिने समय समाप्त भएपछि निर्वाचन अधिकृतले कायम रहेका उम्मेदवारहरूको अन्तिम नामावली तयार गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको उम्मेदवारको अन्तिम नामावलीको एक प्रति निर्वाचन अधिकृतले आफ्नो कार्यालयमा तुरुन्त प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

२६. निर्विरोध निर्वाचन : (१) स्थानीय निकायको कुनै सदस्यको निर्वाचनमा एकजनाको मात्र मनोनयनपत्र दाखिल हुन आई सो मनोनयनपत्र रीतपूर्वकको भएमा वा एक भन्दा बढी मनोनयनपत्र दाखिल भएकोमा अरु उम्मेदवारले नाम फिर्ता लिई वा अरु मनोनयनपत्र बदर भई एकजना मात्र उम्मेदवार बाँकी हुन आएमा निर्वाचन अधिकृतले सो उम्मेदवार निर्विरोध निर्वाचित भएको घोषणा गर्नेछ ।

(२) स्थानीय निकायको कुनै सदस्यको निर्वाचनको लागि एक भन्दा बढी उम्मेदवार कायम भएमा मतदान हुनेछ ।

२७. निर्वाचन चिन्ह प्रदान गर्ने : (१) दफा २६ को उपदफा (२) बमोजिम मतदान हुने भएमा निर्वाचन अधिकृतले प्रत्येक उम्मेदवारलाई निजको प्रतीकात्मक चिन्हको रुपमा एउटा निर्वाचन चिन्ह प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(२) ^१निर्वाचन आयोगमा दर्ता भई संविधान सामा प्रतिनिधित्व गर्ने राजनैतिक संगठन वा दलको उम्मेदवारलाई आयोगले सो राजनैतिक संगठन वा दललाई प्रदान गरेको निर्वाचन चिन्ह निर्वाचन अधिकृतले प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) मा लेखिएदेखि बाहेक अन्य उम्मेदवारहरूलाई आयोगले स्वतन्त्र उम्मेदवारहरूको लागि निर्धारण गरेको निर्वाचन चिन्हहरूको समूहबाट निर्वाचन अधिकृतले आयोगले तोकिए बमोजिम निर्वाचन चिन्ह प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

२८. उम्मेदवारको मृत्यु भएमा : (१) दफा २३ बमोजिम उम्मेदवारको नामावली वा दफा २५ बमोजिम उम्मेदवारको अन्तिम नामावली प्रकाशित भइसकेपछि सो नामावलीमा नाम भएको कुनै उम्मेदवारको मृत्यु भएको लिखित सूचना सो मृतक उम्मेदवारको निर्वाचन प्रतिनिधि वा अन्य कुनै व्यक्तिबाट निर्वाचन अधिकृतले प्राप्त गरेमा र सो कुरामा निर्वाचन अधिकृत विश्वस्त भएमा निज मृतक उम्मेदवार भएको स्थानीय निकायको सदस्यको निर्वाचनको लागि हुने मतदान निर्वाचन अधिकृतले तुरुन्त

^१ गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून (संशोधन) गर्ने ऐन, २०६६ द्वारा संशोधित ।

स्थगित गर्नु पर्नेछ र सो को जानकारी यथाशीघ्र आयोगलाई दिनु पर्नेछ । त्यसरी मतदान स्थगित भएको सूचना उम्मेदवारहरू समेतको जानकारीको लागि निर्वाचन अधिकृतले आफ्नो कार्यालयमा टाँस्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मतदान स्थगित गरिएको निर्वाचनको लागि निर्वाचन अधिकृतले दफा १४ बमोजिमको निर्वाचन कार्यक्रम पुनः प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

(३) दफा २३ वा २५ बमोजिमको उम्मेदवारको नामावलीमा नाम समावेश भएको उम्मेदवारले पुनः मनोनयनपत्र दाखिल गर्नु पर्ने छैन ।

तर नाम फिर्ता लिएको व्यक्तिले उम्मेदवार हुनको लागि पुनः मनोनयनपत्र दाखिल गर्न सक्नेछ ।

२९. मतदान स्थगित नहुने : दफा २८ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि स्वतन्त्र रूपमा उम्मेदवार भएको व्यक्तिको मृत्यु भएको अवस्थामा निज उम्मेदवार भएको निर्वाचनको लागि हुने मतदान स्थगित हुने छैन ।

३०. उम्मेदवारको परिचयपत्र : दफा २५ बमोजिम उम्मेदवारको अन्तिम नामावलीमा कायम रहेका उम्मेदवारहरूलाई निर्वाचन अधिकृतले आयोगले तोकिए बमोजिमको परिचयपत्र दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-६

मतदान केन्द्र, मतपत्र र मतपेटिका

३१. मतदान केन्द्र : (१) निर्वाचन अधिकृतले आयोगको निर्देशन अनुसार स्थानीय निकायको निर्वाचनको लागि मतदान केन्द्र र उपकेन्द्र तोक्दा मतदातालाई हिँडेर जाँदा सकभर पाइक पर्ने गरी तोक्नु पर्नेछ र त्यसको सूची आयोगले तोकिए बमोजिम प्रकाशित गर्नेछ ।

(२) मतदान केन्द्र वा उपकेन्द्रमा भीड नहुने गरी मतदान अधिकृतले मतदान केन्द्र वा उपकेन्द्रको हाता तोक्नेछ । त्यस्तो तोकिएको हाताभित्र कानून इजाजत प्राप्त व्यक्ति बाहेक अरुको प्रवेश निषेध गरिनेछ ।

(३) मतदान केन्द्र वा उपकेन्द्रको वरिपरि व्यावहारिकतालाई ध्यानमा राखी मादक पदार्थ सेवन, बिक्री वितरण गर्न गराउन आवश्यक अवधिको लागि मतदान अधिकृतले निषेध गर्नु पर्नेछ ।

३२. मतपत्र: (१) स्थानीय निकायको निर्वाचनको लागि आयोगले तोके बमोजिमको मतपत्र हुनेछ ।

(२) आयोगले तोके बमोजिमका निर्वाचन चिन्हहरू भएको मतपत्रमा प्रत्येक उम्मेदवारको एउटा निर्वाचन चिन्ह हुनेछ ।

(३) मतदान अधिकृतले मतदान केन्द्रमा मतदान गर्न उपस्थित मतदातालाई आयोगले तोकिए बमोजिमको रीत पुर्याई मतपत्र दिनेछ ।

३३. मतपेटिका : (१) मतदानको लागि आयोगले तोके बमोजिमको मतपेटिका हुनेछ ।

(२) मतदान केन्द्रमा मतदानकोलागि प्रयोग हुने मतपेटिका आयोगले तोके बमोजिमको रीत पुर्याई बन्द गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-७

मतदान

३४. मतदान: मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता भएको मतदाताले मात्र स्थानीय निकायको निर्वाचनमा मतदान गर्न पाउनेछ ।

३५. मतदानको समय : (१) मतदान हुने मितिमा मतदानको अवधि आयोगले तोके बमोजिम हुनेछ ।

(२) मतदानको समय दफा १४ बमोजिमको सूचनामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

३६. मतदान गर्ने तरिका : (१) मतदान केन्द्रमा मतदाताले आयोगले तोकेको रीत पुर्याई मतदान गर्नु पर्नेछ ।

(२) मतदाताले दफा ३२ बमोजिमको मतपत्रमा आयोगले तोके बमोजिमको चिन्ह वा छाप लगाई मतदान गर्नु पर्नेछ ।

(३) मतदाताले मतदान गर्दा आफूले रोजेको कुनै एकजना उम्मेदवारको निर्वाचन चिन्ह भएको मतपत्रको कोठामा गोप्य रुपमा उपदफा (२) बमोजिमको चिन्ह वा छाप लगाई मतदान गर्नु पर्नेछ ।

(४) मतदाता नामावलीमा नाम दर्ता भएको मतदाताको नामबाट कुनै अर्को व्यक्तिले मतदान गर्नु हुँदैन ।

(५) कुनै पनि मतदाताले कुनै एक पदको निर्वाचनमा एकभन्दा बढी स्थानमा मतदान गर्नु हुँदैन ।

(६) कुनै मतदाताले कुनै एक पदको निर्वाचनमा एक भन्दा बढी मत दिनु हुँदैन ।

(७) उपदफा (४), (५) र (६) बमोजिम मतदान गर्न नहुने कुनै मतदाता मतदान केन्द्रमा मतपत्र लिन आएमा मतदान अधिकृतले त्यस्तो मतदातालाई मतपत्र दिन इन्कार गर्न सक्नेछ ।

३७. नाम ढाँटी मतदान गर्न आएमा उजुर गर्ने : (१) कुनै व्यक्तिले आफ्नो नाम ढाँटी कुनै अर्को मतदाताको नाममा मतदान गर्नको लागि मतपत्र लिन चाहेमा निजको विरोधमा उम्मेदवार वा निजको निर्वाचन प्रतिनिधि वा मतदान प्रतिनिधिले आयोगले तोकिए बमोजिमको रकम धरौटी राखी मतदान अधिकृत समक्ष उजुर गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम उजुरी परेमा मतदान अधिकृतले सो उजुरी सम्बन्धमा तुरुन्त बुझी तत्काल निर्णय गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो उजुरी र सो को निर्णय निर्णय कितावमा तुरुन्त जनाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको उजुरी ठीक ठहरेमा मतदान अधिकृतले सो धरौटी रकम उजुर गर्ने व्यक्तिलाई तुरुन्त फिर्ता दिनु पर्नेछ । उजुरी ठीक नठहरेमा सो धरौटी रकम जफत गर्नु पर्नेछ । नाम ढाँटी मतदान गर्न आउने व्यक्तिलाई मतदान अधिकृतले रु. ५०१- सम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

३८. अशक्त मतदाता: कुनै मतदाता स्वयं मतदान गर्न असमर्थ भई मतपत्रमा आफूले राजेको उम्मेदवारको चिन्ह रहेको कोठामा मत संकेत गरिदिन मतदान अधिकृतलाई अनुरोध गरेमा मतदान अधिकृतले सो मतदाताको इच्छा अनुसार निजको मतपत्रमा मत संकेत गर्ने काममा सहयोग दिन सक्नेछ ।

३९. मतदान केन्द्रमा प्रवेश : (१) मतदान अधिकृतले मतदान केन्द्रमा देहायका व्यक्तिहरू बाहेक अरुलाई प्रवेश गर्न दिने छैन:-

(क) मतदाताहरू,

तर कुनै प्रकारको हतियार साथ लिएको वा मादक पदार्थ सेवन गरेको व्यक्ति मतदाता भएपनि मतदान अधिकृतले मतदान केन्द्रमा प्रवेश गर्न दिने छैन ।

- (ख) उम्मेदवार वा निजको एक जना निर्वाचन प्रतिनिधि वा मतदान प्रतिनिधि,
- (ग) आयोग, निर्वाचन अधिकृत वा मतदान अधिकृतबाट अनुमति पाएका व्यक्तिहरू, र
- (घ) महिला मतदाताको साथमा रहेको काखको बालक ।

(२) कुनै मतदाताले आफै मतदान गर्न नसक्ने भई आफ्नो पत्यारको कुनै व्यक्तिलाई मतदान केन्द्रभित्र वा मतदान संकेत गर्ने गोप्य स्थान भित्र आफ्नो साथ लैजान चाहेमा मतदान अधिकृतले त्यस्तो व्यक्तिलाई प्रवेश गर्न अनुमति दिन सक्नेछ ।

४०. मतदान केन्द्रमा प्रवेश गर्न नपाउने : मतदानको लागि निर्धारित समय समाप्त भएपछि कुनै पनि मतदाताले मतदान केन्द्र भित्र प्रवेश गर्न पाउने छैन ।

४१. निरीक्षण गर्ने: कुनै मतदाता मत संकेत गर्ने गोप्य स्थानमा मनासिव समय भन्दा बढी बसेमा वा मतदान अधिकृतलाई कुनै शंका लागेमा निजले मत संकेत गर्ने गोप्य स्थानमा प्रवेश गरी निरीक्षण गर्न सक्नेछ ।

४२. मतपेटिका नोक्सान भएमा वा तोडफोड गरिएमा : (१) कुनै मतदान केन्द्रमा मतदानको लागि प्रयोग भएको मतपेटिका दुर्घटनावश नोक्सान भएमा वा जानाजान तोडफोड गरी नोक्सान गरिएमा मतदान अधिकृतले सो मतदान केन्द्र रहेको जिल्लाको निर्वाचन अधिकृतलाई त्यस घटनाको प्रतिवेदन तुरुन्त दिनु पर्नेछ ।

(२) निर्वाचन अधिकृतको नियन्त्रणमा रहेको मतदानको लागि प्रयोग भएको मतपेटिका निजको नियन्त्रणबाट खोसिएमा वा जानाजान तोडफोड गरी नोक्सान गरिएमा वा दुर्घटनावश नोक्सान भएमा वा उपदफा (१) बमोजिमको प्रतिवेदन प्राप्त भएमा निर्वाचन अधिकृतले सो मतदान केन्द्रको मतदान तुरुन्त रद्द गर्नु पर्नेछ र सो को प्रतिवेदन आयोगमा तुरुन्त दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम मतदान रद्द गरिएको मतदान केन्द्रमा निर्वाचन अधिकृतले पुनः मतदान गर्ने मिति र समय तोकी सो को सूचना सो मतदान केन्द्रमा तुरुन्त प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

४३. संकटकालिन अवस्थामा मतदान स्थगित गर्न सकिने : (१) कुनै मतदान केन्द्रमा नियुक्त मतदान अधिकृतले देहायको अवस्थामा सो मतदान केन्द्रको मतदान स्थगित गर्न सक्नेछः-

- (क) मतदान केन्द्रमा हिंसात्मक हुलदङ्गा वा उपद्रव भएमा,
- (ख) प्राकृतिक विपत्ति भएमा, वा
- (ग) मतदान अधिकृतको काबू बाहिरको परिस्थिति भएमा ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मतदान अधिकृतले मतदान स्थगित गरेमा सो को सूचना सोही मतदान केन्द्रमा तुरुन्त प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम मतदान अधिकृतले मतदान स्थगित भएको जानकारी निर्वाचन अधिकृतलाई तुरुन्त दिनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम मतदान स्थगित गरिएको मतदान केन्द्रमा निर्वाचन अधिकृतले पुनः मतदान हुने मिति र समय तोकी सो को सूचना सो मतदान केन्द्रमा समेत प्रकाशित गरी पुनः मतदान गराउनेछ ।

४४. मतदान केन्द्रको अनधिकृत कब्जा: (१) निम्नलिखित अवस्थामा मतदान केन्द्रको अनधिकृत कब्जा भएको मानिनेछ :-

- (क) कसैले बल प्रयोग गरी वा डर त्रास देखाई वा धम्की दिई मतदान केन्द्र, उपकेन्द्र वा मतदान गर्न निश्चित गरिएको स्थान आफ्नो कब्जामा लिई मतदानको कार्यमा प्रभाव पारेमा वा कुनै उम्मेदवारको समर्थक मतदाताहरूलाई मात्र मतदान गर्न दिएमा वा अन्य मतदाताहरूलाई मतदान गर्न नदिएमा,
- (ख) कसैले बल प्रयोग गरी वा नगरी मतदातालाई कुनै उम्मेदवारको पक्षमा मतदान गर्न वा नगर्न डर त्रास देखाएमा वा धम्की दिएमा वा मतदान गर्नको लागि मतदान केन्द्र, उपकेन्द्र वा मतदान गर्ने स्थानमा जान वा प्रवेश गर्न नदिएमा, वा
- (ग) कसैले बल प्रयोग गरी वा नगरी मतदान कार्य संचालन गर्न खटिएको मतदान अधिकृत वा कर्मचारीलाई आफ्नो कर्तव्य पालन गर्न नदिएमा वा निजको जिम्मामा रहेको मतपत्र,

मतपेटिका वा मतदान सम्बन्धी सामग्री खोसेमा वा अन्य त्यस्तै कार्य गरी मतदानको कार्य निष्पक्ष तथा स्वतन्त्र रुपमा सामान्य ढङ्गले संचालन नहुने वा हुन नसक्ने गरी प्रभावित गरेमा ।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख) वा (ग) मा उल्लिखित कुनै प्रकारले मतदान केन्द्रको अनधिकृत कब्जा भएमा मतदान अधिकृतले तत्काल मतदान स्थगित गरी तत्काल नै निर्वाचन अधिकृतलाई र निर्वाचन अधिकृतले आयोगलाई त्यस्तो घटनाको प्रतिवेदन दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको प्रतिवेदन प्राप्त भएमा आयोगले वा आयोगले कुनै निर्देशन दिएको अवस्थामा निर्वाचन अधिकृतले आयोगको सो निर्देशन बमोजिम उपदफा (१) बमोजिमको घटनाको जाँच गर्न सक्नेछ, र सो जाँचको प्रतिवेदनको आधारमा आयोगले वा आयोगको निर्देशन अनुसार निर्वाचन अधिकृतले सो मतदान केन्द्रको मतदान रद्द गर्न सक्नेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम मतदान रद्द भएको मतदान केन्द्रमा निर्वाचन अधिकृतले पुनः मतदान गर्ने मिति र समय तोक्नु पर्नेछ, र सो को सूचना मतदान केन्द्रमा समेत प्रकाशित गरी पुनः मतदान गराउनेछ ।

४५. **मतपेटिका बन्द गर्ने:** मतदानको समय समाप्त भएपछि मतदान अधिकृतले मतदान गरिएको मतपत्र राखिएको मतपेटिका आयोगले तोके बमोजिमको रीत पुर्याई बन्द गर्नु पर्नेछ ।

४६. **मतपेटिका निर्वाचन अधिकृतलाई हस्तान्तरण गर्ने :** मतदानको लागि प्रयोग गरिएको मतपेटिका मतदान अधिकृतले सुरक्षित रुपमा निर्वाचन अधिकृतलाई हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-८

मतगणना र निर्वाचन परिणाम

४७. **मतगणनाको सूचना :** (१) स्थानीय निकायको कुनै पदको निर्वाचनको लागि मतदान गर्न निर्धारित सबै मतदान केन्द्रहरूमा मतदानको लागि प्रयोग गरिएका सबै मतपेटिकाहरू निर्वाचन अधिकृतले प्राप्त गरिसकेपछि मतगणना गर्ने स्थान, मिति र समय तोकी उम्मेदवारहरूको जानकारीको लागि सूचना प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सूचना प्रकाशित गर्दा मतगणनाको लागि उम्मेदवारले आफ्नो निर्वाचन प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधि मनोनीत गरी मतगणना गर्ने स्थानमा पठाउनु पर्ने व्यहोरा समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

४८. मतगणना: (१) निर्वाचन अधिकृतले दफा ४७ को उपदफा (१) मा उल्लिखित मिति समय र स्थानमा आयोगको निर्देशन बमोजिम मतगणना प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको मतगणना गर्ने स्थानमा प्रत्येक उम्मेदवारले आफ्नो निर्वाचन प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधि राख्न चाहेमा निर्वाचन अधिकृतले त्यस्तो निर्वाचन प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधि राख्न दिनु पर्नेछ ।

तर एक स्थानमा एक पटकमा दुई जना भन्दा बढी प्रतिनिधि राख्न दिनु हुदैन ।

(३) निर्वाचन अधिकृतले मतगणना गर्ने कार्य यथासम्भव एउटै कोठा वा ठाउँमा गर्नु पर्नेछ । एउटा कोठा वा ठाउँ मतगणनाको लागि पर्याप्त नभए अन्य कोठा वा ठाउँमा पनि मतगणना गर्न सकिनेछ ।

तर छुट्टा छुट्टै घर वा ठाउँमा मतगणना गर्नु हुदैन ।

(४) स्थानीय निकायको कुनै सदस्यको निर्वाचनमा कुनै मतदान केन्द्रमा पुनः मतदान गर्नु पर्ने भएमा त्यस्तो मतदान केन्द्रको मतदान कार्य समाप्त नभएसम्म अन्य मतदान केन्द्रको मतगणना प्रारम्भ गरिने छैन ।

४९. मतगणना गर्ने स्थानमा प्रवेश : निर्वाचन अधिकृतले मतगणना गर्ने स्थानमा निम्नलिखित व्यक्तिलाई मात्र प्रवेश गर्ने अनुमति दिन सक्नेछ:-

- (क) उम्मेदवार,
- (ख) उम्मेदवारको निर्वाचन प्रतिनिधि,
- (ग) उम्मेदवारको मतगणना प्रतिनिधि,
- (घ) निर्वाचन अधिकृतले मतगणनाको काममा संलग्न गराएका कर्मचारीहरू र सुरक्षा कर्मचारीहरू,
- (ङ) आयोगले अनुमति दिएका वा खटाएका व्यक्तिहरू, र
- (च) निर्वाचन अधिकृतले अनुमति दिएका व्यक्तिहरू ।

५०. मतगणना गर्ने स्थानबाट हटाउने : (१) निर्वाचन अधिकृतले मतगणना गर्ने काममा रोकबाट उत्पन्न गर्ने वा बाधा दिने व्यक्तिलाई सो स्थानबाट हटाउने आदेश दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको आदेश पाएको व्यक्तिले मतगणना गर्ने स्थानबाट बाहिर जानु पर्नेछ । त्यस्तो आदेश पालन नगर्ने व्यक्तिलाई निर्वाचन अधिकृतको आदेशले सो स्थानमा खटिएको सुरक्षा कर्मचारीले बल प्रयोग गर्नु पर्ने अवस्था भए बल समेत प्रयोग गरी सो स्थानबाट बाहिर पठाउनु पर्नेछ ।

५१. मतगणना लगातार गर्ने: निर्वाचन अधिकृतले मतगणनाको कार्य प्रारम्भ गरेपछि मतगणना समाप्त नभएसम्म लगातार मतगणना गरी सो मतगणनाको कार्य समाप्त गर्नु पर्नेछ ।

५२. मतगणना स्थगित गर्न सकिने : (१) मतगणनाको कार्य लगातार जारी राख्न काबू बाहिरको कारणले संभव हुन नसक्ने अवस्थामा निर्वाचन अधिकृतले मतगणना कार्य समाप्त हुनुभन्दा पहिले नै सो मतगणना कार्य स्थगित गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मतगणनाको कार्य स्थगित गर्नुपर्ने भएमा निर्वाचन अधिकृतले मतगणना गरिसकेका मतपत्रहरू, मतगणना सम्बन्धी कागजातहरू गणना गर्न बाँकी रहेका मतपत्रहरू र मतगणना गर्न बाँकी रहेका मतपेटिकाहरूको लगत समेत छुट्टा-छुट्टै खाममा राखी सो खाममा आफ्नो लाहाछाप लगाई बन्द गर्नु पर्नेछ र उम्मेदवार वा निजको प्रतिनिधिले पनि आफ्नो लाहाछाप लगाउन चाहेमा निजको लाहाछाप पनि लगाउन दिनु पर्नेछ ।

(३) मतगणना स्थगित गरिएको र पुनः मतगणना प्रारम्भ हुने सूचना सोही स्थानमा तुरुन्त प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।

५३. स्थगित गरिएको मतगणना पुनः प्रारम्भ गर्ने : (१) दफा ५२ बमोजिम स्थगित गरिएको मतगणनाको कार्य यथासंभव मतगणना स्थगित गरिएको दिनको भोलिपल्ट नै प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मतगणना प्रारम्भ गर्दा दफा ४८ बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

५४. मतपत्र बदर हुने अवस्था : देहायको अवस्थामा मतपत्र बदर हुनेछ :-

(क) सम्बन्धित मतदान अधिकृतको सहिछाप नभएको,

- (ख) दफा ३६ को उपदफा (२) बमोजिमको चिन्ह वा छाप लगाई मत संकेत नगरिएको,
- (ग) मत संकेत चिन्ह नबुझिने गरी च्यातिएको,
- (घ) मत संकेत चिन्ह नबुझिने गरी लतपतिएको वा फोहर गरिएको,
- (ङ) उम्मेदवारको निर्वाचन चिन्ह रहेको कोठामा मतसंकेत नगरी अन्यत्र मत संकेत गरिएको,
- (च) उम्मेदवार नरहेको निर्वाचन चिन्हमा मात्र मत संकेत गरिएको,
- (छ) मत संकेत नगरी मतदान अधिकृतलाई फिर्ता दिइएको,
- (ज) एक भन्दा बढी उम्मेदवारको निर्वाचन चिन्ह भएको कोठामा छुट्टा-छुट्टै मत संकेत गरिएको,
- (झ) एकभन्दा बढी उम्मेदवारको निर्वाचन चिन्ह भएको कोठामा मत संकेतको चिन्ह पर्ने गरी मत संकेत गरिएको,
- (ञ) आयोगद्वारा निर्धारित मतपत्र बाहेक अन्य मतपत्रद्वारा मतदान गरिएको,
- (ट) मतपेटिका बाहिर राखिएको, वा
- (ठ) जाली मतपत्र ।

५५. पुनः मतगणना: (१) स्थानीय निकायको कुनै सदस्यको निर्वाचनको लागि भएको मतदानको मतगणना समाप्त नहुँदै वा मतगणनाको कार्य समाप्त भएपछि निर्वाचनको परिणामको घोषणा हुनुभन्दा पहिले कुनै उम्मेदवार वा निजको निर्वाचन प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधिले सबै वा केही मतपत्र दोहोर्याई गणना गराउन निर्वाचन अधिकृत समक्ष कारण सहितको लिखित निवेदन दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन प्राप्त भएमा निर्वाचन अधिकृतले तुरुन्त दर्ता गर्नु पर्नेछ र दोहोर्याई मतगणना गर्नु पर्ने देखिएमा त्यसको सूचना दोहोर्याई मतगणना गराउन निवेदन दिने उम्मेदवार वा निजको निर्वाचन प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधिलाई र मतगणना स्थलमा उपस्थित अन्य उम्मेदवार वा निजका निर्वाचन प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधिलाई समेत दिई तुरुन्त दोहोर्याई मतगणना गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन बमोजिम निर्वाचन अधिकृतले दोहोर्‍याई मतगणना गर्नु नपर्ने देखेमा सोही बमोजिम निर्णय गरी सो निर्णयको सूचना दोहोर्‍याई मतगणना गराउन निवेदन दिने उम्मेदवार वा निजको निर्वाचन प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधिलाई निर्वाचन परिणामको घोषणा हुनु भन्दा पहिले नै दिनु पर्नेछ ।

५६. मत बराबर भएमा गोला हाली निर्णय गर्ने: स्थानीय निकायको कुनै सदस्यको निर्वाचनमा मतदान भएको सबै मतपत्रहरूको मतगणना कार्य समाप्त भएपछि दुई वा दुई भन्दा बढी उम्मेदवारहरूले प्राप्त गरेको सदर मत बराबर भएमा निर्वाचन अधिकृतले बराबर मत प्राप्त गर्ने उम्मेदवारहरूको बीच गोला हाली निर्णय गर्नु पर्नेछ । त्यसरी गोलाद्वारा छानिएको उम्मेदवारले एक मत बढी प्राप्त गरेको मानिनेछ ।
५७. मतगणना तालिका तयार गर्ने: स्थानीय निकायको कुनै सदस्यको निर्वाचनमा मतदान भएको सबै मतपत्रहरूको गणना गर्ने कार्य समाप्त भएपछि निर्वाचन अधिकृतले खसेको मत, सदर मत, बदर मत र प्रत्येक उम्मेदवारले प्राप्त गरेको सदर मत समेत उल्लेख गरी आयोगले तोकिए बमोजिमको मतगणना तालिका तयार गर्नु पर्नेछ ।
५८. निर्वाचन परिणामको घोषणा गर्ने: दफा ५७ बमोजिमको मतगणना तालिका तयार गरेपछि सो तालिकाको आधारमा निर्वाचन अधिकृतले प्रत्येक उम्मेदवारले प्राप्त गरेको सदर मत समेत उल्लेख गरी सबैभन्दा बढी सदर मत प्राप्त गर्ने उम्मेदवार निर्वाचित भएको निर्वाचन परिणामको घोषणा गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो घोषणाको एक प्रति निर्वाचन अधिकृतले आफ्नो कार्यालयमा तुरुन्त प्रकाशित गर्नु पर्नेछ ।
५९. निर्वाचन परिणामको विवरण आयोगमा पठाउने: निर्वाचन अधिकृतले निर्वाचन परिणामको विवरण र निर्वाचन घोषणा सम्बन्धी सम्पूर्ण विवरण आयोगमा तुरुन्त पठाउनु पर्नेछ ।
६०. आयोगले नामावली पठाउने: दफा ५९ बमोजिमको निर्वाचन परिणामको विवरण प्राप्त भएपछि आयोगले निर्वाचित उम्मेदवारहरूको नामावली नेपाल सरकारको सम्बन्धित निकायमा पठाउनु पर्नेछ ।
६१. निर्वाचन मिति: दफा ५८ बमोजिम निर्वाचन अधिकृतले निर्वाचन परिणाम घोषणा गरेको मितिलाई उम्मेदवार निर्वाचित भएको मिति मानिनेछ ।

परिच्छेद-९

उम्मेदवारको प्रतिनिधि

६२. निर्वाचन प्रतिनिधि: (१) कुनै उम्मेदवारले यस ऐन बमोजिम मतदाता हुन योग्यता पुगेको कुनै व्यक्तिलाई आफ्नो निर्वाचन सम्बन्धी कार्यको लागि निर्वाचन प्रतिनिधि नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(२) उम्मेदवारले उपदफा (१) बमोजिम निर्वाचन प्रतिनिधि नियुक्त गरेमा सोको लिखित सूचना निर्वाचन अधिकृतलाई दिनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम नियुक्त निर्वाचन प्रतिनिधिलाई उम्मेदवारले जुनसुकै समयमा हटाउन सक्नेछ । निर्वाचन प्रतिनिधिलाई हटाएको सूचना निर्वाचन अधिकृतलाई तुरुन्त दिनु पर्नेछ ।

६३. निर्वाचन प्रतिनिधिको काम, कर्तव्य : दफा ६२ बमोजिम नियुक्त निर्वाचन प्रतिनिधिले यस ऐन बमोजिम निजले गर्नु पर्ने भनी उल्लेख भएको काम, कर्तव्य गर्नु पर्नेछ ।

६४. मतदान प्रतिनिधि र मतगणना प्रतिनिधि : (१) उम्मेदवार वा निजको निर्वाचन प्रतिनिधिले मतदानको समयमा मतदान गर्ने स्थानमा उम्मेदवारको प्रतिनिधित्व गर्न यस ऐन बमोजिम मतदाता हुन योग्यता पुगेको कुनै व्यक्तिलाई मतदान प्रतिनिधि नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(२) उम्मेदवार वा निजको निर्वाचन प्रतिनिधिले मतगणना स्थलमा मतगणनाको लागि उम्मेदवारको प्रतिनिधित्व गर्न यस ऐन बमोजिम मतदाता हुन योग्यता पुगेको कुनै व्यक्तिलाई मतगणना प्रतिनिधि नियुक्त गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) वा (२) बमोजिम उम्मेदवार वा निजको निर्वाचन प्रतिनिधिले मतदान प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधि नियुक्त गरेमा सो को लिखित सूचना मतदान अधिकृत र निर्वाचन अधिकृतलाई तुरुन्त दिनु पर्नेछ ।

६५. मतदान प्रतिनिधि र मतगणना प्रतिनिधिको काम, कर्तव्य : दफा ६४ बमोजिम नियुक्त मतदान प्रतिनिधि र मतगणना प्रतिनिधिले यस ऐन बमोजिम निजहरूले गर्नु पर्ने भनी उल्लेख भएको काम, कर्तव्य गर्नु पर्नेछ ।

६६. काम कारवाही अवैध नहुने : यो ऐन बमोजिम उम्मेदवार वा निजको निर्वाचन प्रतिनिधि, मतदान प्रतिनिधि वा मतगणना प्रतिनिधिले गर्नुपर्ने कुनै काम नगरेमा वा निज उपस्थित रहनु पर्नेमा सो बमोजिम उपस्थित नरहेमा कानून बमोजिम सम्पन्न गरिएको निर्वाचन सम्बन्धी कुनै काम कारवाही अवैध हुनेछैन ।

परिच्छेद-१०

विविध

६७. धरौटी राख्नु पर्ने : (१) स्थानीय निकायको निर्वाचनमा उम्मेदवार हुनको लागि देहाय बमोजिमको रकम धरौटी राख्नु पर्नेछ:-

(क) गाउँ विकास समितिको सदस्य पदको लागि - रु. ५०१-

(ख) गाउँ विकास समितिको अध्यक्ष वा उपाध्यक्ष पदको लागि - रु. १००१-

(ग) नगरपालिकाको सदस्य पदको लागि - रु. २००१-

(घ) नगरपालिकाको प्रमुख वा उपप्रमुख पदको लागि - रु. ५००१-

(ङ) जिल्ला विकास समितिको सदस्य पदको लागि - रु. ५००१-

(च) जिल्ला विकास समितिको सभापति वा उपसभापति पदको लागि - रु. १०००१-

(२) कुनै एक पदको निर्वाचनमा एउटा उम्मेदवारको मनोनयनको लागि एक भन्दा बढी मनोनयनपत्र दाखिल गर्नु परेमा पनि एउटा मनोनयनपत्रको लागि मात्र धरौटी राख्नु पर्नेछ ।

(३) उम्मेदवार हुनको लागि मनोनयनपत्र दाखिल गर्दा निर्वाचन अधिकृतको कार्यालयमा नगद धरौटी राख्न वा निर्वाचन अधिकृतको कार्यालयको नाममा निजले तोकेको बैंकमा नगद जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(४) उम्मेदवार हुनको लागि मनोनयनपत्र दाखिल गर्दा धरौटी राखेको नगदी रसीद वा बैंक भौचर सो मनोनयनपत्र साथ संलग्न गर्नु पर्नेछ ।

६८. धरौटी जफत हुने: (१) कुनै सदस्य पदको निर्वाचनमा मतदान गरिएको जम्मा सदर मतको दश प्रतिशतभन्दा कम सदर मत प्राप्त गर्ने उम्मेदवारको धरौटी जफत हुनेछ ।

तर निर्वाचित उम्मेदवारले यस उपदफा बमोजिम दश प्रतिशतभन्दा कम सदर मत प्राप्त गरेमा निजको धरौटी जफत हुनेछैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम धरौटी जफत हुने उम्मेदवार बाहेक अन्य उम्मेदवार र मनोनयनपत्र स्वीकृत नभएका तथा उम्मेदवार नहुने भई नाम फिर्ता लिएका व्यक्तिहरूले दफा ६७ बमोजिम राखेको धरौटी निर्वाचन परिणाम घोषणा भएको तीस दिन भित्र उम्मेदवार वा निजको निर्वाचन प्रतिनिधिले फिर्ता लिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको म्याद भित्र फिर्ता नलिएको धरौटी रकम नेपाल सरकारको संचित कोषमा दाखिल गरिनेछ ।

६९. **निर्वाचन खर्च :** (१) उम्मेदवारले स्थानीय निकायको निर्वाचनमा खर्च गर्न पाउने रकमको हद आयोगले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) उम्मेदवार वा निजको निर्वाचन प्रतिनिधिले निर्वाचनको अवधिमा निर्वाचनको कामको लागि खर्च गरिएको विवरण आयोगले तोकिए बमोजिम राख्नु पर्नेछ ।

स्पष्टीकरण: यस दफाको प्रयोजनको लागि “निर्वाचनको अवधि” भन्नाले कुनै पदको निर्वाचनको लागि उम्मेदवारको मनोनयनपत्र दर्ता भएपछि सो पदको निर्वाचन परिणामको घोषणा भएको मितिसम्मको अवधि सम्भन्धनु पर्छ ।

(३) निर्वाचित उम्मेदवारले उपदफा (२) बमोजिमको निर्वाचन खर्चको विवरण निज उम्मेदवार भएको पदको निर्वाचन परिणामको घोषणा भएको मितिले तीस दिन भित्र निर्वाचन अधिकृत समक्ष अनिवार्य रुपमा दाखिल गर्नु पर्नेछ । निर्वाचन अधिकृतले त्यस्तो विवरण आयोगमा तुरुन्त पठाउनु पर्नेछ ।

७०. **निर्वाचन सम्बन्धी कागजातको गोप्यता:** (१) निर्वाचन अधिकृतले निर्वाचनमा प्रयोग भएका सिलबन्दी कागजातहरू मतगणनाको प्रयोजनको लागि आवश्यकता अनुसार खोली हेर्न सक्नेछ र मतगणनाको काम समाप्त भएपछि सो कागजात पुनः सिलबन्दी गरी आयोगले तोकिएको अधिकृतलाई हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सिलबन्दी भइरहेको मतपत्रको अर्धकट्टी, मतदानमा प्रयोग गरिएको मतदाता नामावली र सदर तथा बदर मतपत्रहरू राखिएको सिलबन्दी

खाम र कागजातहरू प्रचलित कानून बमोजिम परेको उजुरीको सिलसिलामा अदालतले मात्र खोल्न र हेर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम अदालतको आदेशले सिलबन्दी खाम खोली हेरिएका कागजातहरू काम समाप्त भएपछि सोही अदालतले यथा रूपमा सिलबन्दी गरी राख्नु पर्नेछ । अदालत बाहेक अन्य कुनै निकाय वा अधिकारीलाई त्यस्तो सिलबन्दी खाम खोली कागजात हेर्ने अधिकार हुने छैन ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम आयोगले तोकिएको अधिकृतले यस दफामा उल्लिखित कागजातहरू मुद्दा परेकोमा मुद्दाको अन्तिम टुङ्गो लागेको मितिले र मुद्दा नपरेकोमा उजुरी गर्ने म्याद भुक्तान भएको मितिले तीन महीनासम्म सुरक्षित राख्नुपर्नेछ ।

७१. गोप्यता भङ्ग गर्न नहुने : (१) कानून बमोजिम अधिकार पाएकोमा बाहेक निर्वाचन सम्बन्धी काम गर्न खटिएको कुनै पनि कर्मचारी वा उम्मेदवार वा उम्मेदवारको वारिस, निर्वाचन प्रतिनिधि, मतदान प्रतिनिधि, मतगणना प्रतिनिधि वा अन्य कुनै व्यक्तिले मतपत्रमा मतदाताले संकेत गरेको मत वा तत्सम्बन्धमा आफूलाई जानकारी रहेको वा हुन आएको अन्य कुनै कुरा कसैलाई भन्न, लेख्न वा कुनै किसिमले प्रकाश वा संकेत गरी गोप्यता भङ्ग गर्नु हुँदैन ।

(२) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि यस ऐन अन्तर्गत चलेको कानूनी कारवाइमा कुनै पनि साक्षी वा कुनै व्यक्तिलाई निर्वाचनमा निजले कसलाई मत दिएको हो भनी वा कसले कसलाई मत दिएको हो भनी प्रश्न गरिने छैन ।

७२. आदेश जारी गर्ने र निर्देशन दिने: (१) यस ऐनमा लेखिएको कुराका अतिरिक्त निर्वाचनको सम्बन्धमा आयोगले आवश्यक आदेश जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित गरिनेछ ।

(२) आयोगले निर्वाचन संचालनको लागि निर्वाचनको काममा संलग्न व्यक्ति वा कर्मचारीहरूलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको आदेश र निर्देशन पालन गर्नु उम्मेदवार र निजका प्रतिनिधिहरू, निर्वाचन सम्बन्धी काम कुराहरूको प्रचार प्रसार गर्न संलग्न

रहने व्यक्तिहरू तथा निर्वाचनको काममा संलग्न व्यक्ति वा कर्मचारीहरूको कर्तव्य हुनेछ ।

७३. **मद्दत लिन सकिने:** (१) निर्वाचन अधिकृत, मतदान अधिकृत वा आयोगले निर्वाचनको काममा संलग्न गराएका पर्यवेक्षक वा कुनै व्यक्ति वा कर्मचारीले निर्वाचनको कामको सिलसिलामा स्थानीय तहमा रहेका प्रहरी लगायत कुनै पनि सरकारी वा सुरक्षा सम्बन्धी निकायको मद्दत लिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सम्बन्धित व्यक्तिले मद्दत मागेमा मद्दत पुर्‍याउनु सम्बन्धित प्रहरी लगायतका सरकारी तथा सुरक्षा सम्बन्धी निकायको कर्तव्य हुनेछ ।

७४. **नियम बनाउने अधिकार:** यो ऐनको उद्देश्य कार्यान्वित गर्न नेपाल सरकारले आयोगको परामर्श लिई नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

७५. **बचाउ:** यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम तथा आयोगबाट जारी भएको आदेश एवं निर्देशन बमोजिम भए गरेको निर्वाचन सम्बन्धी कुनै काम कारवाईको सम्बन्धमा प्रचलित कानून बमोजिम गठित निर्वाचन विशेष अदालतमा बाहेक अन्य अदालत वा निकायमा प्रश्न उठाइने छैन ।

द्रष्टव्य :

१. केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६३ द्वारा रूपान्तर गरिएका शब्दहरू:
“श्री ५ को सरकार” भन्ने शब्दको सट्टा “नेपाल सरकार” ।
२. गणतन्त्र सुदृढीकरण तथा केही नेपाल कानून संशोधन गर्ने ऐन, २०६६ द्वारा “श्री ५ को प्रशस्ति” र “अधिराज्य” भन्ने शब्दहरू भिकिएका छन् ।